

VENDRICZKI RÓBERT

BÉKEINDULÓ: MAGYAROK A VIETNÁMI NEMZETKÖZI MISSZIÓBAN (1973–1975)**Bevezetés**

A vietnámi nemzetközi misszióról, amelyben a Magyar Népköztársaság is képviseltette magát, már több tudományos mű is született. Céлом, hogy ezek következtetéseit kiegészítsem az eddigi kutatásaim eredményeivel, amelyeket elsősorban a levéltári kutatásokra alapozok,¹ mivel ezek között akadnak eddig nem közölt levéltári források is. A tanulmányban bemutatom a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság magyar tagozatának létrejöttét és működését, kitérve az ehhez kapcsolódó politikai helyzetre is.

A vietnámi háború lezárását és a béke helyreállítását célzó egyezményt 1973. január 27-én Párizsban írták alá. Ez az egyezmény szavatolta a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság (továbbiakban: NEFB) felállítását,² amely keretén belül a vietnámi háború utolsó szakaszában, 1973 és 1975 között a Vietnámi Köztársaság területén³ magyar diplomaták és katonák is szolgálatot teljesítettek. Az egyezmény aláírásához hosszú és rögös út vezetett. Az 1968-ban az észak-vietnámi és a DIFK-erők által indított TET-offenzíva nagyban hozzájárult, hogy megerősödtek az Amerikai Egyesült Államokban (USA) a háborúellenes mozgalmak.⁴ A következő évben második ciklusát megkezdő Richard Nixon elnök és tanácsadói új stratégiát dolgoztak ki. A háború „vietnamizálása” során a harci feladatokat fokozatosan a dél-vietnámi erőkre hárították át. Ezzel párhuzamosan megkezdődtek a titkos tárgyalások az USA és Észak-Vietnám között, melyek eredményeként végül aláírták a párizsi békeszerződést.⁵ Az egyezményt, mind a négy érintett fél, azaz a Vietnámi Köztársaság

¹ A kutatásaimat a Hadtörténeti Levéltárban (továbbiakban: HL), a Magyar Nemzeti Levéltárban (továbbiakban: MNL) és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (továbbiakban: ÁBTL) végeztem.

² Angol nyelven, International Commission of Control and Supervision in Vietnam (továbbiakban: ICCS).

³ A Vietnámi Köztársaság (1955–1975) Délkelet-Ázsiában (Indokínai-félsziget) helyezkedett el a 17. szélességi fokról délre. (Ennek mentén választották ketté Vietnámot északi és déli részre.) A főváros Saigon volt (Ma Ho Si Minh City).

⁴ A TET-offenzíva (1968. január 30. – február 24.) során a DIFK és a VDK hadereje támadást indított számos amerikai és dél-vietnámi támaszpont, illetve település ellen. Bár a kommunista erők számára katonai kudarccal végződött, de a közvéleményre gyakorolt hatása miatt lélektani győzelmet értek el.

⁵ A megegyezés két fő letétművészt, a két külügyminisztert, Henry Kissingert és Le Duc Thót Nobel-békedíjjal tüntették ki.

(VK), a Vietnámi Demokratikus Köztársaság (VDK), a Dél-vietnámi Ideiglenes Forradalmi Kormány (DIFK) és az Amerikai Egyesült Államok (USA) aláírta. Ennek értelmében a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság tagjaként négy ország – Lengyelország, Indonézia, Kanada és Magyarország – képviselői teljesítettek szolgálatot Vietnámban. A feladataikat a párizsi békemegállapodás az alábbiak szerint határozta meg: (1) a fogoly- és fegyverzetcserek felügyelete a két vietnámi fél között, (2) a tűzszünet, a csapatkivonások és az amerikai katonai támaszpontok felszámolásának felügyelete, (3) a kikötők és a légi támaszpontok ellenőrzése a kijelölt dél-vietnámi régiókban. A megállapodás biztosította Dél-Vietnám önrendelkezési jogát, de engedélyezte a délen tartózkodó északi csapatok maradását is.

A NEFB keretén belül végzett feladatok közül a fogolycsere és a fegyverzetcsere ellenőrzése volt a két legfontosabb. A polgári foglyok cseréjére vonatkozó VII/c pont előírta a Dél-Vietnám területén foglyul ejtett és fogva tartott vietnámi polgári személyek visszengedésének kötelességét a VK és a VDK között. A polgári foglyok cseréjét a Jegyzőkönyv VII. cikkelye mondta ki, amely a következőképpen határozta meg a „polgári fogoly” fogalmát: „polgári internált az, aki valamilyen módon közreműködött a két fél közötti politikai és fegyveres harcban.” A párizsi egyezmény a fogolycsere részleteinek kidolgozását és végrehajtását a DIFK-re és a saigoni kormányzatra bízta, amelyeknek 1973. április 24-én sikerült is megállapodniuk a foglyok átadásáról. Az elsők között az amerikai foglyokat engedték el, mert az Egyesült Államok számára komoly jelentőséggel bírt, hogy a korábban elfogott és szabadon bocsájtott katonák mielőbb hazatérjenek. A második lépcsőben került sor a vietnámi foglyok cseréjére, ahol az alábbi sorrend érvényesült: betegek, idősök, nők és utoljára a katonák. Az 1973. május-júniusi és a júliusi csere alkalmával a foglyok egyharmadát cserélték ki. Az utolsó nagyszabású NEFB által felügyelt fogolycsere 1974 februárjában került sor. A fegyverzetcsere során a katonai, személyi állomány és a fegyverzet szállításának, illetve cseréjének az ellenőrzése csak Dél-Vietnámban a NEFB által is ellenőrzött belső pontokon jöhetett létre.⁶

Magyar-vietnámi kapcsolatok

1972. október 19-én, tehát három hónappal a párizsi egyezmény aláírása előtt Hoang Cuong, a VDK budapesti nagykövete arról tájékoztatta Fock Jenőt, a Minisztertanács elnökét, hogy a Magyar Népköztársaság felkérést kapott a NEFB-ben való részvételre, amit

⁶ Felek csak azonos mennyiségben megrongálódott vagy meghibásodott technikai eszközöket cserélhettek ki. HL. 253/2/715– 1974-75-ben futárral érkezett anyagok, III. Csoport; V/1382/1975/5. számú melléklet.

az MSZMP KB Politikai Bizottsága az október 24-i ülésén fogadott el. „Ennek alapján tudomásul veszi és a továbbiakban megfelelő diszkrécióval kezeli a vietnámi elvtársak azon óhaját, hogy a megegyezés után újonnan létrehozandó Nemzetközi Ellenőrző Bizottságba képviselőként fel kívánják kérni Lengyelország, Kanada és Indonézia mellett hazánkat is.”⁷

A vietnámi missziós forrásokból jól beazonosítható, hogy a VDK – Lengyelország mellett – miért éppen hazánkat kérte fel a NEFB-ben való részvételre. A vietnámi felkérésnél kiemelkedő szerepet játszottak a több évtizedre visszanyúló magyar–vietnámi kapcsolatok. Ez a kapcsolatrendszer 1972 előtt a következőképpen alakult: Magyarország 1950. február 3-án ismerte el hivatalosan a Vietnámi Demokratikus Köztársaságot, és 1954. december 21-én nagyköveti szinten is kapcsolatot létesítettek.⁸ A két ország kapcsolata 1955-ig lényegében az Észak-Vietnámnak küldött néhány magyar gyógyszer-szállítmány és egyéb tájékoztatási anyagok küldésében merült ki. Cserébe vietnámi részről a fogságba esett vagy önként átállt magyar származású idegenlégiósok hazaengedésére, illetve hazatelepítésére került sor.⁹

A politikai kapcsolatok a Hanoiiban létesített külképviselet 1955. januári felállításával erősödtek meg igazán.¹⁰ Válaszul a VDK 1956. március 4-én elküldte az első diplomáciai képviselőit.¹¹ Az első államközi egyezmények is 1955-ben jöttek létre, és ennek a folyamatnak része volt a két ország közötti vízumkötelezettség megszüntetése is.¹² Az erről szóló egyezményt a felek 1956. szeptember 1-jén írták alá Hanoiiban. A kapcsolatok szorosabbá válásának újabb lépcsőfoka volt, amikor az észak-vietnámi vezető, Ho Si Minh elnök 1957 augusztusában Magyarországra látogatott,¹³ ahol megbeszéléseket folytatott Kádár Jánossal. A két ország közötti kulturális kapcsolatok megerősítésének jegyében vietnámi meghívásra 1961. október 6-án Hanoiiba érkezett a dr. Brezanóczy Pál egri apostoli kormányzó vezette magyar egyházi delegáció, hogy északon segítse az állam és az egyház viszonyának további

⁷ https://adatbazisokonline.hu/pdfview2?file=static/documents/mszmp_mdp/HU_MNL_OL_M-KS_288_05_0_5940.pdf#search=&page=15. In.: MNL. OL. MSZMP Politikai Bizottság 1972. október 24.+ (288. f. 5/594. ő. e.) letöltés: 2021. 02. 01.

⁸ A Magyar Népköztársaság kapcsolatai a Vietnámi Demokratikus köztársasággal, MNL.OL. Vietnam, 1957. M-KS. 288.f.32/1957/14/ 00031. 1 old. Nyílt távirat,1950.02.03. MNL. OL. KÜM. TÜK. XIX-J-1-k Vietnam (1945–1964). 1. doboz; 0540/Vi/3-2/Tá-j/478

⁹ A csatlakozott volt légiósok hazatérési ügye-1955. MNL. OL. KÜM. TÜK. XIX-J-1-j Vietnam (1945–1964) 6. doboz; 004143/1.

¹⁰ A Magyar Népköztársaság kapcsolatai a Vietnámi Demokratikus köztársasággal, MNL. OL. Vietnam, 1957. M-KS. 288.f.32/1957/14/ 00031. 1.

¹¹ Hoang Van Loi nagykövetségi tanácsos volt az első Budapesten szolgált észak-vietnámi diplomata.

¹² 1955. december 16-án került sor az első „magyar–vietnámi” segélyegyezmény aláírására is. Ezen egyezmény alapján 8,5 millió rubel értékben ellenszolgáltatás nélkül különféle árukat szállítottak a VDK területére.

¹³ A Magyar Népköztársaság kapcsolatai a Vietnámi Demokratikus Köztársasággal, MNL. OL. Vietnam, 1957. M-KS. 288.f.32/1957/14/ 00009. 1–32.

kibontakozását.¹⁴ Pár nappal később, október 10-én a magyar parlamenti küldöttség is látogatást tett, hogy a két ország parlamenti kapcsolatain is javítsanak.¹⁵

A gazdasági kapcsolatok 1964-ben élénkültek meg, amikor magyar részről növelték a gazdasági és egészségügyi segítségnyújtás mértékét.¹⁶ Ebben az is közrejátszott, hogy ekkor kezdett formálódni az új magyar külpolitika.¹⁷ A Szovjetunióval meglévő szövetség fenntartása fontos volt, de a magyar politikai vezetés a lehetőségek szerint a mozgásteret is szélesíteni kívánta. A Vietnámi Kommunista Párt támogatása ennek szellemében élénkül meg, hiszen az MSZMP KB és a kormány az „internacionalista” állásfoglalásának megfelelően nyújtott segítséget Észak-Vietnámnak, megmutatva Moszkvának az elkötelezettségét és a bajtársiasságát. 1969-ben a Magyar Népköztársaság elismerte a Dél-Vietnámi Ideiglenes Forradalmi Kormány megalakulását,¹⁸ valamint elismerték a dél-vietnámi nép egyetlen törvényes képviselőjeként, és nagyköveti szinten is kapcsolatot létesítettek velük.¹⁹ 1967 májusában Czinege Lajos honvédelmi miniszter vezetésével a Magyar Népköztársaság katonai küldöttsége is hivatalos látogatást tett a VDK-ba. A magyar külügyi tárca eközben arra is törekedett, hogy a vietnámi konfliktusban történő közvetítési kísérletei révén javítson az ország nyugati megítélésén.²⁰

1970 januárjában a VDK-val vezérkari főnöki szintű tárgyalásokra is sor került. Ezeken a tárgyalásokon a kölcsönös katonapolitikai tájékoztatáson kívül megállapodtak a segítségnyújtás elvi kérdéseinek az egyeztetéséről.²¹ 1965 és 1971 között a segély- és hitelszállítások keretében a Magyar Népköztársaság többfajta árut bocsájtott a VDK rendelkezésére.²² A két ország közötti gazdasági kapcsolatokat tovább erősítette az 1971 januárjában aláírt

¹⁴ A magyar egyházügyi delegáció látogatása-1961,005824. MNL. OL. KÜM. TÜK. XIX-J-1-j Vietnam (1945-1963) 2. doboz.

¹⁵ Magyar parlamenti delegáció a VDK-ban-1961, 006446/1. MNL. OL. KÜM. TÜK. XIX-J-1-j Vietnam (1945-1964) 5. doboz.

¹⁶ Direktívák a Magyar Népköztársaság és a Vietnámi Demokratikus Köztársaság közötti kapcsolatok alakítására-1963. 1-5 old. MNL. OL. KÜM. TÜK. XIX-J-1-j Vietnam (1945-1963) 1. doboz.

¹⁷ Györi Szabó Róbert: A magyar külpolitika története 1848-tól napjainkig, Helikon; Bp. 2011. 277.

¹⁸ Korábban Dél-Vietnámi Nemzeti Felszabadítási Front volt a neve, amellyel a magyar külügyi tárca 1962 óta tartott fenn kapcsolatot. A vietnámi kérdés főbb dokumentumai 1954-73; Budapest, 1973. Innen: A Magyar Népköztársaság elismeri a Dél-Vietnámi Köztársaság ideiglenes forradalmi kormányát. Magyar Külpolitikai Évkönyv 1969. 127-128 old. MNL. OL. M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1973/66/B/a Vietnam.

¹⁹ MNL. OL. Vietnam, 1972. M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1972/87/A Vietnam/ 00740/3.

²⁰ https://www.academia.edu/28301439/Delusion_or_Reality_Secret_Hungarian_Diplomacy_during_the_Vietnam_War; Szőke Zoltán: Secret Hungarian Diplomacy during the Vietnam War. 119–180 old. /2020. 05. 16/

²¹ MNL. OL. M-KS. Vietnam 1971. 288.f.32/b/1956-1989.1971/56/A Vietnam/ 0024430115.

²² A vietnámi kérdés főbb dokumentumai 1954–73; Budapest, 1973. Innen: Közlemény az MSZMP Központi Bizottságának 1971. január 28-i üléséről. Magyar Külpolitikai Évkönyv 1971. 149–150. MNL. OL. M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1973/66/B/a Vietnam. Itt kifejtik, hogy más szocialista országokkal együtt minden segítséget megadnak a VDK-nak.

Magyar–Vietnámi Gazdasági és Műszaki-Tudományos Együttműködési Bizottság megalakulásáról szóló egyezmény és a Gazdasági Együttműködési Bizottság alapszabályzata, valamint a további térítés nélküli segélyek és gazdasági megállapodások. A két ország állami és társadalmi szervezetei között is kiszélesedtek a kulturális kapcsolatok. Ezek kiterjedtek a tudomány és oktatás, a sajtó, a rádió és televízió területére.²³ A VDK-ban zajló szakmunkásképzést is segítette egy kormányok közötti egyezmény, így Son Tayban szakiskola létesült, amely később egyetem lett.²⁴ Segítették továbbá a vietnámi betegek és sebesültek gyógykezelését és rehabilitációját. Katonai segélynyújtás keretében már 1967-től a vietnámi néphadsereg tagjainak a képzését, illetve a továbbképzését biztosították. Az állami támogatásokon kívül jelentős volt még a különböző társadalmi szervezetek által összegyűjtött, a lakosság adományaiból származó segítség.²⁵ A források fényében kijelenthető, hogy Magyarország, a Szovjetunió mellett, Észak-Vietnám egyik legnagyobb támogatója volt.

Felkészülés a misszióra

A felkérés elfogadása után megkezdődött a magyar kontingens felkészülése a nemzetközi kiküldetésre. A NEFB-re vonatkozó feladatok elvégzésére irányuló kérdésekkel kapcsolatban az illetékes magyar szervek kikérték a másik szocialista résztvevő, Lengyelország véleményét is, és a misszió felépítésében a lengyel példát vették át. Ezért 1972. október 25–26-án, Varsóban lengyel–magyar konzultációkat folytattak a NEFB megalakításáról és egy esetleges szerepvállalásról, valamint részletes információt kaptak a korábbi vietnámi lengyel szerepvállalásról (ICC), a térség politikai és katonai viszonyairól.²⁶

Az 1972. november 4-én kiadott honvédelmi miniszteri rendelet utasítást adott a katonai állomány mielőbbi felkészítésére,²⁷ amelynek Csémi Károly vezérkari főnök (VKF) altábornagy lett a parancsnoka.²⁸ Első körben a Magyar Néphadsereg Vezérkar (MNVK)

²³ Közvetlen együttműködés alakult ki az egri Ho Si Minh Pedagógiai Főiskola és a Vinh-i Tanárképző Főiskola, valamint a Magyar Tudományos Akadémia és a VDK Állami Tudományos Bizottság között. Ennek a két intézménynek a kapcsolatát éves tervek szabályozták.

²⁴ Ez az ipari szakmunkásképző 1972–1975 között épült meg Son Tayban (Hanoi mellett, amely később egyesült is vele), a tanítás azonban csak 1977. november 25-én indult meg. Ebben az iskolában magyar szakoktatók is tanítottak, ahol a vietnámi szakiskolásokat képezték. Itt megtalálható volt a teljes vasas szakképzési vertikum, a különböző forgácsprofilok és az autóvillamosság is. Későbbiek folyamán ez a tantintézmény egyetemmé fejlődött! Ma Viet-Hung Industrial University a neve.

²⁵ A szolidaritási mozgalmak keretében a társadalmi szervezetek óriási méretű műveleteket bonyolítottak le.

²⁶ A lengyelek már az 1954. évi genfi egyezmény által létrehozott misszióban is részt vettek. *Gyugyi Béla*: Napló, Dél-Vietnám 1973–74; I. Bp. 1983. 52.

²⁷ Az MNK-nak a NEFB-ben lévő képviseletének a KÜM-ből kiutazó tagjainak a felkészítése, 50/NEB. MNL. OL. XIX-J-63-a VNEB.17 doboz.

²⁸ HL. 246/707 MNVK Titkárság- 1973. évi titkos vezetési parancsok; 00288/ 72.

2. Csoportfőnökségről kerültek ki az angolul beszélő és megfelelő szakmai tudással rendelkező személyek, akiknek a kiképzése november 25-re fejeződött be. A személyi állományt a Szentendre közelében található Anna-völgyben, a Honvédelmi Minisztérium (HM) tulajdonában lévő üdülőben készítették fel a várható feladatokra és a következő váltások kiképzésére.²⁹ Ez azonban kevésnek bizonyult, és a nyelvi gondok enyhítésére a tartalékos állomány behívását rendelték el. Ebből adódóan a személyi állomány összetétele változatos lett, hiszen a fogolycsere miatt szükség volt katonai ügyészre, rendőrtisztre, az országhatárra kihelyezett Áteresztő Ellenőrző Csoport miatt pedig határőr tisztre is. A kontingensben a fentiekén kívül külügyes titkárnók, tolmácsok, futárok, rejtjelezők, valamint őrszolgálatot ellátó katonák és orvosok dolgoztak. A három váltásban összesen 636 fő (524 katona, 112 diplomata és polgári személyzet) vett részt.

A kiküldetésben részt vevőket az angol nyelven kívül felkészítették a Dél-Vietnámban várható és már előzetesen ismert kiemelt feladatokra.³⁰ Magát a felkészülést segítette az a két ismeretszerző könyv is, amely a magyar delegáció tagjainak készült: *Tájékoztató adatok Dél-Vietnamról (Kézikönyv)*, illetve *Általános adatok a Dél-Vietnámban harcoló Fegyveres erőről*. Ezekből kapták meg a felkészülést az idegen hadsereg ismeretére, az egészségügyi kérdésekre, a rejtjelezésre (külön könyv a rádiósoknak), az országismeretre, a diplomáciai kapcsolatokra, a nemzetközi szokásokra és a nemzetközi jogra,³¹ valamint oktatásban részesültek a Dél-Vietnámban harcoló fegyveres erőről is.³² A kezdeti időszakban rendelkezésre álló releváns információkat a kiküldetések során megszerzett értesülésekkel és tapasztalatokkal folyamatosan bővítették. A NEFB magyar tagozata felkészítésének a felügyeletével kapcsolatos feladatokat a Tárcaközi Koordinációs Bizottság látta el, amely 1972. november 8-án alakult meg, és a vezetője Marjai József külügyminiszter-helyettes volt.³³

A magyar vezetés meghatározta a magyar delegáció NEFB-n belüli feladatait és irányítási elveit is. Feladatai szerint a fegyverszüneti egyezmény végrehajtásából fakadó feladatok voltak a legfontosabbak.³⁴ Ilyen volt a tűzszünet betartatása, a külföldi csapatok kivonásának és támaszpontjai leszerelésének az ellenőrzése, a térség politikai helyzetének, azaz az érintett felek politikai célkitűzéseinek és a helyzet várható reális felmérésének az elemzése, valamint a térség katonapolitikai helyzetének értékelése, a katonai erőviszonyok és annak változásai,

²⁹ Felkészülési terv a NEB-bel kapcsolatos feladatokra. 003667/1972. MNL. OL. XIX-J-63-a VNEB.1 doboz.

³⁰ Tanulva az első váltás nyelvi gondjaiból a második kiutazó csoportnak az angol nyelvet már az erre kijelölt intézmények oktatták: Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Nyelvi Intézete (Budapest), a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Eger) és a Tanárképző Főiskola (Pécs).

³¹ *Tájékoztató adatok Dél-Vietnamról (Kézikönyv)*. Bp.; 1973. 01. 15. 4–121.

³² *Általános adatok a Dél-Vietnámban harcoló Fegyveres erőről*. 4–181 old.

³³ Marjai József 1970 és 1973 között töltötte be ezt a posztot. *Baráth Magdolna – Gecsényi Lajos*: Főkonzulok, követek és nagykövetek 1945–1990. Bp. 2015. 219.

³⁴ HL. 248/710/a MNVK Titkárság, 1973. évi feladattervek 1–124-ig.

az alkalmazott haditechnikai eszközök felmérése. Ennek keretében segíteniük kellett a VDK és a DIFK érdekeit különös tekintettel a két-, illetve négyoldalú katonai bizottságokban.³⁵ Az információk megszerzésével segítették a Vietnámi Demokratikus Köztársaságot és a Dél-Vietnámi Ideiglenes Forradalmi Kormányt, valamint Moszkvát is a Varsói Szerződés főbb külpolitikai irányvonalai alapján. Ezt a Pax (a külügyi hírszerző hálózat) és az MNVK 2. Csoportfőnökség rezidentúrái – eltérő vezetési elvek alapján – végezték. A hírszerző munkája során a Pax rezidentúráinak a következő tárgykörben kellett elsősorban megfelelő minőségű és értékű híreket beszereznie az 1/1/6/72 számú utasításnak megfelelően: a NEFB tevékenységéről, a magyar képviselő misszió belüli és azon kívüli tevékenységéről, a dél-vietnámi belső helyzetről és a saigoni rezsim és a Dél-Vietnámi Forradalmi Kormány (DIFK) szándékairól a NEFB-bel kapcsolatosan. Továbbá a tagállamok tevékenységéről és a tagállamokkal való együttműködés kérdéseiről, valamint a saigoni rezsim és a DIFK stratégiai és taktikai elképzeléseiről. Ez kiegészült még a délkelet-ázsiai erőviszonyokban várható változásokkal és az amerikai kormány várható reakcióival a kialakult vietnámi helyzettel kapcsolatosan.³⁶ A katonai elhárítás által megszerzett adatok egy részét átadták a szovjet hírszerzésnek.³⁷ A hírszerzés vezetője rendszeresen utazott Vientianéba és Hanoiba, hogy ott egyeztető megbeszéléseket folytasson. A szovjet hírszerzés hírigényében előkelő helyet foglaltak el a kínai tevékenységére vonatkozó kérdések az indokínai térségben. Az operatív eszközeik és módszereik felhasználásával mindkét hírszerzésnek elő kellett segítenie, hogy a térség politikai áttrendeződése Moszkva érdekeinek megfelelően menjen végbe.³⁸ Mindez összefüggött azzal, hogy a Kínai Népköztársaság az 1960-as évektől megkérdőjelezte Moszkva vezető szerepét a szocialista táboron belül, ami a szovjet–kínai viszony fokozatos megromlásához vezetett. A konfliktus fő vonulatában a Szovjetunióban zajló desztalinizációs folyamatok, valamint a Kremel által hangsúlyozott külpolitikai irányvonal, a „békés egymás mellett élés” elve állt. Ez volt az, amiért Peking elítélte és revizionistának bélyegezte a szovjet vezetést, a háttérben azonban a két kommunista nagyhatalom eltérő geopolitikai érdekei húzódtak meg.³⁹

A meghatározott irányítási elvek szerint a külügyminiszter (Péter János) és a honvédelmi miniszter (Czinege Lajos) együtt döntött a NEFB szervezeti felépítéséről, továbbá a polgári és katonai, illetve a képviselői és a kiegészítő státuszok elosztásáról is. A magyar

³⁵ Párizsban a VDK és az Egyesült Államok delegációi között a megkötendő egyezmény és jegyzőkönyvek tartalmi kérdéseiben az alábbi megegyezés jött létre a két-, illetve a négyoldalú katonai bizottság felállításában. A négyoldalú katonai bizottságot a VDK, DIFK, az Egyesült Államok és a saigoni kormány, míg a kétoldalú katonai bizottságot a DIFK és a Vietnámi Köztársaság megbízottjai alkották.

³⁶ ÁBTL. 3.2.6 8-065/1. In.: Aktuális hírigények küldése. 1/1/6/72 sz. utasítás. Bp. 1973. 01. 31.

³⁷ A katonai hírszerzés információinak egy részét közvetlenül átadták a szovjet katonai hírszerzés Vientianében székelő regionális főrezidentúrájának.

³⁸ Uo. In.: A Pax rezidentúra munkaterve. Budapest, 1973. 02. 20. 67/9-805/73.02.20

³⁹ *Vámos Péter: Magyar Kínai kapcsolatok 1949–1989.* Bp. 2020. 68–98 old.

tagozat irányítása a külképviseletek irányítására érvényes elvek szerint valósult meg. A tagozat vezetőjét, a nagykövetet a külügyminiszter nevezte ki.⁴⁰ A munkája során az egész misszió tevékenységét felügyelte, szervezte és irányította. A katonai helyettést a honvédelmi miniszter nevezte ki.⁴¹ A polgári és a katonai állomány kiválasztásával, felkészítésével, kinevezésével és visszahívásával kapcsolatban a belügyminiszter, a külügyminiszter és a honvédelmi miniszter hozhatott együttesen döntést, azaz a NEFB tevékenységéből fakadó irányítás e három tárca között oszlott meg. A Külügyminisztérium végezte a politikai és a diplomáciai munkát. Fő feladatuk volt a diplomáciai kapcsolatok fenntartása, a rendszeres futárszolgálat megszervezése és lebonyolítása, valamint a hírközlő szervek NEFB-tevékenységével kapcsolatos összefüggő tájékoztatás megszervezése.⁴² A katonai munkáért a Honvédelmi Minisztérium volt a felelős. Feladatuk a nemzetközi katonai együttműködés megszervezése és végrehajtása volt. Továbbá a delegáció polgári és katonai alkalmazottainak egészségügyi szűrése, Dél-Vietnámon belül az egész állomány egészségügyi ellátásának a megszervezése, a NEFB katonai állományának ruházati, fegyverzetbeli felszerelése és más anyagi eszközök természetbeni biztosítása. A bizottság munkájáért összességében a Külügyminisztérium volt a felelős.

Megkezdődik a szolgálat teljesítése

1973. január 24-én a VDK-kormány hivatalosan is felkérte a magyar kormányt a NEFB-ben való részvételre. 1973. január 25-én a Külügyminisztérium közölte, hogy a megállapodás és a jegyzőkönyvek tanulmányozása után hazánk úgy döntött, eleget tesz a felkérésnek.⁴³ A párizsi egyezmény megkötése előtt egy nappal, 1973. január 26-án az első kontingens már ki is utazott, és a békemegállapodás napján, január 27-én szolgálatba állt a saigoni központban.⁴⁴ A csoportot Ferihegyen Fehér Lajos miniszterelnök-helyettes búcsúztatta el Kádár János szavaival: „Nehéz helyzetben, bonyolult viszonyok között tévedhetetlen vezérfonalként mindig lássák maguk előtt, hogy a társadalmi haladás, a forradalom eszménye, a vietnámi nép igazságos ügyének szolgálata a legbiztosabb

⁴⁰ A tagozat vezetője nagykövet rangban volt, az első csoport vezetője Esztergályos Ferenc, majd Lőrinc Nagy János és dr. Németh József. A vezető helyettese a politikai főtanácsadó volt.

⁴¹ A katonai tagozatot a táborszolgálatban lévő vezette. Az első turnus vezetője Szűcs Ferenc volt, a későbbieké Csapó Viktor és Tölgyes Ernő vezérőrnagy.

⁴² Levelek, csomagok, magnószalagok kezelését és visszaküldését szabályozták. HL. 250/2/712/c – 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok. I. Csoport; 2917/Mo/1973.

⁴³ Válaszjegyzék a VDK-nak a NEB-tagságunk elfogadásáról, 298/Ma/173. MNL. OL. XIX-J-63-a VNEB. 1 doboz.

⁴⁴ A 15500 km-es utat 37 óra alatt tették meg.

útmutató.⁴⁵ A kikerkezők elhelyezése két szálláskörletben történt meg. Az egyik Saigon szállodáiban, a másik a Tan Son Nhut-i légi támaszponton, a 7. amerikai légihadsereg épületében. Az utóbbiban alakították ki a munkairodákat, a rádióállomást és a biztonsági körletet is.

A polgári tagozat (külügy) és a katonák együttműködése területén már a szolgálatba lépés kezdetétől gondok adódtak, ami leginkább az eltérő gondolkodásmódban jelentkezett.⁴⁶ Míg a katonák küldetésben, addig a polgári személyzet követségben gondolkodott. Továbbá a Pax rezidentúra dolgozói a magyar küldöttség munkájáról, helyzetéről már a kezdeti időszakban jelentették,⁴⁷ hogy a külügyi állomány egy része teljesen alkalmatlan a vietnámi misszió által megkívánt munkaköri feladatokra.⁴⁸ Mentségként felhozták, hogy e delegáció személyi állománya összetételének kialakításakor kevés információ állt rendelkezésre a NEFB várható tevékenységéről.⁴⁹ A magyar tagozaton belül a legnagyobb gond a nyelvtudás terén mutatkozott, mivel kevés volt a megfelelő nyelvtudással rendelkező és önállóan dolgozni képes személy.⁵⁰ Azonban ez elsősorban nem a külügyesekre volt jellemző, mivel a nyelvi hiányosságok a katonai tagozatnál jobban érzékelhetőek voltak. A magyar küldöttség jelentései kitértek még arra is, hogy a négy tagország közötti egyetértés már a kezdet kezdetén hiányzott.⁵¹ Eszerint például a kanadaiak a vártnál jobban függtek az Amerikai Egyesült Államoktól, Indonézia pedig a nevető harmadik szerepét kívánta eljátszani: mindig oda húzott, amelyik fél az adott pillanatban erősebb volt. A lengyel küldöttség tagjaival jó kapcsolatot sikerült kialakítani, hiszen a NEFB-n belül mindkét ország a „szocialista tábor” erősítette.

A magyar tagozat a saigoni központ mellett további hét körzetben vette fel a szolgálatot.⁵²

⁴⁵ HL. 248/710/a MNVK Titkárság 1973 évi feladattervek 1-124-ig, H/000197/1973.

⁴⁶ HL. 250/712/a 1973-ban Saigonból futárral érkezett anyagok I: csoport; 00075/1973/ VKT. 4. old.

⁴⁷ ÁBTL. 3.-2.6. 8-065/I. Kötet. In: A magyar delegáció általános helyzetéről. Saigon; 1973. 03.19. Lehel fn. ügynök. 67/9-1412/73. 132–134.

⁴⁸ Itt a nyelvi, alkati, személyi vagy egyéb felfogásbeli okokra hivatkoztak. Lásd: ÁBTL. 3.2.6. 8-065/1. In: Szabó Marietta ügyében feljegyzés; 38., 50. vagy Hegedűs Györgyről; 67/9-2471/73 és Medgyesi Zsigmond ügye; 2/10/73. 60 old. és Medgyesi Zsigmondról; 67/9-2472/73.05.25. Az előbbi személyeknél személyi, jellembeli és felfogásbeli hiányt, addig az utóbbi személynél a nyelvismeret hiányát emelték ki, valamint azt is, hogy egy vietnámi hölgygel folytatott viszonyt, ami veszélyeztette a képviselő munkáját.

⁴⁹ Ezért a magyar küldöttség egész tevékenységét egy tucat ember végezte, akinek aránytalanul sok volt a feladata, és az időigényes elfoglaltságok miatt gyakorlatilag több ember helyett is dolgoztak.

⁵⁰ ÁBTL. 3.2.6. 8-065./I. Kötet. In.: Tájékoztató jelentés a PAX helyzetéről. 67/12-219/73. 88 old.

⁵¹ HL. 249/710/b -1973. évi feladattervek 125-162- ig; H/64350-2/73/1 sz. mell.

⁵² HL.252/2/714/b: 1973-ban Saigonból futárral érkezett anyagok II. Csoport; 00751/1973 VKT. A NEFB hatásköre azonban nem terjedt ki az ország teljes területére.

A kijelölt körzetek körzetparancsnokságába viszonylag gyorsan, már 1973. február 5-én kitelepültek. A körzet további helyein, az Általános Áteresztő Csoportokban és a Helyi Ellenőrző Csoportokban később vették fel a szolgálatot. A kitelepülés Saigonban viszont már az egyezmény aláírása napján megtörtént. A munkavégzés során a felszámolást végző amerikai szervek jelenléte biztonságot nyújtott a bizottság tagjainak. A NEFB regionális szervei az amerikai hadsereg által korábban használt objektumokban kerültek elhelyezésre. A NEFB ellátásáért és szükségleteinek a kielégítésért amerikai cégek voltak a felelősek.⁵³

Körzet	Körzetparancsnokság	Helyi Ellenőrző Csoport (HECS)	Áteresztő Csoport (ÁECS)
I. Körzet	Hue	Quang Tri és Phu Bai	Gio Linh
II. Körzet	Da Nang	Hoi An, Tam Ky és Chu Lai	Chu Lai
III. Körzet	Pleiku	Kontum, Hau Bon, Phu Cat, Tuy An, Ninh Hoa, Ban Me Thout	Ben Het, Duc Co, Qui Nhon, Nha Trang és Cam Ranh
IV. Körzet	Phan Thiet	Da Lat, Bao Loc és Phan Rang	
V. Körzet	Bien Hoa	An Loc, Xuan Loc, Ben Cat, Cu Chi, Tan An	Vung Tau, Xa Mat és Bien Hoa
VI. Körzet	My Tho	Moc Hoa és Giong Tron	Hong Ngu
VII. Körzet	Can Tho	Tri Ton, Vinh Long, Vin Tnanh, Khanh Hung és Quan Long	Can Tho

⁵³HL. 252/1/714/a 1973-ban Saigonból futárral érkezett anyagok II. Csoport; 365/N/Z-55/1973.

A körzetekbe történő kitelepülés után a körzetparancsnokságok és a saigoni törzs között kiépítésre került a híradó-összeköttetés, a rádióközpont helye Saigonban volt.⁵⁴

A rádióállomások elhelyezkedése a központtól		
Központ	Város neve	Távolság (km)
Saigon	Can Tho	160
Saigon	My Tho	80
Saigon	Bien Hoa	40
Saigon	Phan Thiet	420
Saigon	Da Nang	650
Saigon	Hue	750

Ezen kívül a Külügyminisztérium biztosította a Saigon és Budapest közötti összeköttetés fenntartását.⁵⁵ A hírváltás öt periódusban történt meg, kettő Saigon–Budapest, három pedig különböző nagykövetségek (Delhi, Iszlámábád és Hanoi) rádióállomásain keresztül.⁵⁶ A NEFB magyar tagozatának mindennapjait Wallner György 1973. március 10-én történt disszidálása borította fel, aki a saigoni ausztrál nagykövetségen menedékjogot kért és kapott. A disszidálás körülményeiről lefolytatott vizsgálatokból kiderült, hogy a szökését már a kiutazása előtt jó előre eltervezte.⁵⁷ Nem sokkal ezután, 1973. április 7-én Lao Bao körzetében légi katasztrófa következett be. A Dél-Vietnámi Ideiglenes Forradalmi Kormány egy katonája egy Strela SA-7b hőkövető rakétával lelőtte az ICCS két helikopterének egyikét, amely letért az előre bejelentett útvonaláról. Ennek a katasztrófának – Dylski Aurél százados és Cziboly Csaba főhadnagy személyében – két magyar áldozata is volt.⁵⁸ Rajtuk kívül meghalt még egy indonéz és egy kanadai katona, a helikopter teljes személyzete és a DIFK két képviselője is.⁵⁹ A légi szerencsétlenség kiderítésére az ICCS katonai bizottság vezetői vizsgálóbizottságot hoztak létre. A DIFK révén a magyar hírszerzés tudott arról, hogy a helikopter április 7-én a IX. számú út felett repült Khe Sanh irányába (ott rakétatámaszpont volt), ezért az ott lévő katonaság nem tüzelt rá. Azonban az úttól nagyobb távolságra lévő egységeknek nem volt tudomásuk az ICCS-gépről. A gépre a feltételezések

⁵⁴ HL 248/710/a MNVK Titkárság- 1973 évi feladat tervek 1-124-ig, V/712625.

⁵⁵ HL. 248/710/a MNVK Titkárság- 1973 évi feladat tervek 1-124-ig, 000073/1973

⁵⁶ Uo. V/000239/1973.

⁵⁷ MNL. OL. IX-J-63-a VNEB.23. doboz.

⁵⁸ HL. MNVK Titkárság 249/710/b. Rajtuk kívül még Hernádi András is életét vesztesse a misszió kötelékéből, akinél az 1973. decembert 10-én elvégzett boncolás a halál okaként bal oldali agydaganatot jelölt meg. ÁBTL. 3.-2.6. 8-065/1. In: Havas elvtárs halála. Saigon, 1973.12.12. 67/9-5836/73.12.08.

⁵⁹ HL. 250/1/712/b 1973 ápr. 7-én lezuhant helikopterről készült anyagok; 000196/73.

szerint azért lőttek rá Strela kézi légvédelmi rakétával,⁶⁰ mert a saigoni kormány gyakorta megsértette a repülési korlátozást, továbbá a felderítései során használta a DIFK által a NEFB-nek kijelölt légteret.⁶¹ Az eredeti útiránytól való letérés oka pontosan a mai napig sem ismeretes. Az egyik elmélet szerint felderítést végeztek, a másik szerint a helikopter személyzete valóban eltévedt.⁶²

A disszidálás, a légi szerencsétlenség és a NEFB-ben végzett munka nehézségei rányomták a bélyegüket a magyar tagozat mindennapjaira. Ezért a NEFB magyar tagozatának a szórakozási, művelődési és kulturális feltételeit politikai munka keretében oldották meg.⁶³ Közben a kormánybizottság 1973. június 18-án további feladatokat és utasításokat adott ki a magyar kontingens számára.⁶⁴ A Vietnámi Koordinációs Bizottság ülésén közösen elfogadták, hogy a magyar misszióknak a belső szervezeti vonatkozásában is egységes szervezetként kell működni, és ezért egyszemélyi felelősnek a képviselő vezetőjét tették meg. Meghatározták még azt is, hogy a bizottsági tevékenységek kapcsán fokozni kell az együttműködést a Saigóban működő DIFK-képviseléssel.⁶⁵

1973 májusától kezdve a NEFB gépezete akadozni kezdett, miközben június elejétől az elnöki munkakört újra a magyar küldöttség vette át.⁶⁶ A magyar delegáció elnökségének ezen időszaka volt a NEFB egyik legfeszültebb szakasza. A magyar delegáció jelentései szerint a kanadai tagozat ekkor kezdett igazából elkülönülni. A kilépése már akkor kezdett nyilvánvalóvá válni, amikor június 30-án a DIFK elfogta a területén nem a munkájukat teljesítő két kanadai századost.⁶⁷ Kanada ezt az ügyet használta ürügyként a bizottságból történő kilépésre,⁶⁸ és július 31-én bejelentette, hogy azonnali hatállyal távozik a NEFB kötelékéből. Az erre a célra összehívott sajtótájékoztatón a kilépésének okaként a magyar

⁶⁰ Col. William E. Le Gro: Vietnam Combat Operations; Defense Lions Publications, 2013. pp. 87-88.

⁶¹ 40 percig a meghatározott útvonaltól 25 km-re repült előzetes jelzés nélkül, és így egy olyan területre lépett be, ahol éppen harcok zajlottak. Quang Tri Népi Forradalmi Bizottságának nyilatkozata a NEFB személyzetét szállító helikopter 1973. április 7-i balesetével kapcsolatban. Sz.n./1973. MNL. OL. XIX-J-63-a VNEB. 14 doboz.

⁶² Kemény János – Nagy Tamás: Magyar Katonák Dél-Vietnámban; Zrínyi Kiadó. Bp. 2020. In.: A helikopter tragédia (1973. április. 7) és háttere, 88-97 old.

⁶³ HL. 252/1/714/a 1973-ban Saigoból futárral érkezett anyagok II. Csoport; 365/N/Z-55/1973.

⁶⁴ Vietnámi Koordinációs Bizottság 1973. június. 18-i bizottsági ülésén hangzottak el. HL. 251/1/713/b 1973-ban futárral érkezett anyagok I. Csoport; 00852/9/1973.

⁶⁵ ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 1. In: A Vietnámi Koordinációs Kormánybizottság üléséről. 000852/9/1973. 183193 old.

⁶⁶ Az elnöklést az Egyezmény XVIII/d pontja határozta meg, amely szerint a poszt havonként rotálódott az egyes nemzeti delegációk vezető képviselői között, az angol ABC sorrendjében. A munka nyelve az angol volt. HTL. 245/705 1973 évi személyügyi parancsok V/1382/1975 60. sz. melléklet MNVK Titkárság. 1 old. Az első elnökségi időszaka a magyar kontingensnek 1973 márciusában volt. A Vietnámi Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság tevékenysége /1973. január–szeptember/, 1942/NEB/003308/1. MNL. OL. XIX-J-63-a VNEB. 1 doboz.

⁶⁷ HL. 246/707 MNVK Titkárság- 1973. évi titkos vezetési parancsok; V/027088.

⁶⁸ A magyarok közbenjárására a DIFK kiadta a kanadai foglyokat július 16-án.

és a lengyel tagozattal szembeni hatalmas ellentéteket nevezte meg. A kanadai lépés azt is maga után vonta, hogy Irán megérkezéséig, 1973 őszéig a bizottság működésékeptelenné vált.⁶⁹ Ráadásul a harcok fokozódó erőssége miatt a tagozatok személyi állományának a biztonsági helyzete is erősen megromlott. Ebben a feszült légkörben került sor az év utolsó félévében a magyar misszió tagozatának első váltására is.⁷⁰

Amikor 1973 márciusában az amerikai haderő utolsó egységei is elhagyták Dél-Vietnám területét, egyértelművé vált, hogy Hanoi és Saigon nem képesek rendezni a vitáikat. Ezzel kezdetét vette a polgárháború új szakasza a két országrész között. 1974 első negyedét a magyar jelentések a „sem háború, sem béke” kifejezéssel jellemezték. Ez azt takarta, hogy a fegyveres összetűzések állandósultak, és ezek magukban hordozták a váratlan fejleményeket és az ezzel járó veszélyeket. A dél-vietnámi katonai helyzet továbbra sem volt pontosan áttekinthető, mivel nem voltak összefüggő frontvonalak. A DIFK és a saigoni rezsim által ellenőrzött területek egymásba ékelődtek, és jelentős volt az úgynevezett „vitatott területek” aránya is. A VK hadereje fokozta katonai tevékenységét, mellyel minél nagyobb területet akart visszaszerezni az 1973 óta folytatott katonai „pacifikációs programján keresztül”.⁷¹ Az állandósult harcok a VDK-DIFK és a saigoni csapatok között elsősorban a stratégiai jelentőségű körzetek és utak mentén folytak.⁷² A katonai helyzet vizsgálatánál a következőket lehet megállapítani a jelentésekből. A két fél katonai téren nem törekedett döntő változásra, hanem a lehető legkedvezőbb katonai pozíció elérése volt a cél a számukra.⁷³

A szolgálat második éve

Az 1974-es évben a NEFB szocialista tagozatának a szempontjából továbbra is nagy hangsúlyt kapott az együttműködés kérdése a VDK-val és a DIFK-val. Ezzel kapcsolatban az 1974. május 28–30-án lezajlott NEFB-bel foglalkozó magyar, lengyel, észak-vietnámi és DIFK belügyminiszteri tanácskozáson a magyar delegáció egyértelműen leszögezte: „A vietnámi forradalom előbbre vitele, a vietnámi elvtársak ügye és felelőssége a szocialista tagozatok internacionalista feladata, ezt lehetőségeinkhez mérten segíteni kell. Hangsúlyoztuk

⁶⁹ HL. Irán részvétele a NEFB-ben; 003871/60-ig/1973.

⁷⁰ A NEFB magyar tagozat hazautazása, 001621/29/1973. MNL. OL. XIX-J-63-a VNEB. 19 doboz.

⁷¹ A Dél-Vietnámi helyzet és a NEFB tevékenysége; MNL. OL. M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1974/131/A Vietnam. 503/NEFB/1974. 1 old.

⁷² 1974 elején még az Egyesült Államok és a saigoni kormány reménykedett abban, hogy sikerül Kínát megnyerniük az indokínai elképzeléseik megvalósításához. Azonban 1974. január 16-án Kína bejelentette igényét a Dél-Vietnam partjaitól 300 kilométerre fekvő Paracel-szigetekre és a Spratly-szigetekre.

⁷³ HL. 253/715: 1974-75 Saigomból futárral érkezett anyagok III. Csoport. KÜM 00573/17/1974. 1 old.

annak fontosságát is, hogy közös harcunk segítse a nemzetközi osztályharc ügyét is.⁷⁴ Azonban a magyar misszió második váltásában újra megjelentek a vezetési problémák, egyes körzetparancsnokok és a beosztottjaik között komoly súrlódások keletkeztek.⁷⁵ Valamint a jelentőmunkával és az információk minőségével kapcsolatos véleménykülönbségek is kialakultak a nagykövet és a „Pax” rezidense között, ezért a Tárcaközi Bizottság határozatai alapján folytatták az információszerző munkát.⁷⁶ A magyar tagozat moráljának nem tett jót Mikó Lajos 1974. április 23-án bekövetkezett disszidálása sem. A lefolytatott vizsgálat a búcsúlevélből és más adatokból azt feltételezte, hogy a disszidálás nem politikai okokból következett be.⁷⁷ Ennek hatására intézkedéseket foganatosítottak, ezért 1974. május 11–18. között helyszíni ellenőrzést tartottak a saigoni rezidentúra tagjai között. Ennek során komoly hiányosságokat tapasztaltak. Akadtak olyan személyek, akik a titkos anyagot a saját szálláshelyükre vitték, és ott is tárolták.⁷⁸

A folyamatos harci cselekmények miatt a NEFB helyi csoportjai már 1973 júniusa óta egyetlen feladatot sem hajtottak végre, a gépkocsi és a benzin hiánya miatt pedig mozdulatlanságra voltak ítélve. A harci helyzet elsősorban az I., II., III. és a VII. körzetben fokozódott, így a tábori élet is a minimálisra csökkent. Ezért a magyar vezetés úgy döntött, hogy 1974 júniusában több körzetről kivonja az ott tartózkodó személyi állományt. A veszélyeztetett körzetekből való kivonuláskor a lengyel gyakorlatot vették figyelembe, vagyis különböző ürügyekkel a központba rendelték az embereket, akik csak néha tértek vissza a helyi csoport székhelyére.⁷⁹ A hónapok óta tartó feszült helyzet és a bizonytalanság miatt már látszottak a fizikai és a szellemi fáradtság jelei is. Az általános egészségi helyzet leromlása mellett a munkahelyi és a lakókörnyezet, valamint a magánéleti körülmények romlása is belső felszűléseket generált a tagozaton belül.⁸⁰ Ezt tovább erősítette a NEFB szocialista tagozata ellen folytatott sajtó- és rádiókampány is, kiegészülve a fokozódó atrocitásokkal. A jelentés szerint 1974. június 18-án két rablótámadást is végrehajtottak magyar katonatisztek ellen. Még ugyanebben a hónapban zsebtolvajok három esetben is eltulajdonítottak magyar ICCS-igazolványokat és velük együtt a Tan Son Nhut-i belépőket is. Az év végén a magyar tagozat általános biztonságát a saigoni

⁷⁴ HL. 255/1/717- 1974. évi Saigonba küldendő és érkező táviratok; KÜM 0550/24/1974.

⁷⁵ Ezek a II., a IV. és a VII. körzetben fordultak elő. Kemény-Nagy. 121 old.

⁷⁶ ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 2. In.: Rezidentúrával kapcsolatos ügyek. Saigon, 1974.02.25. 5/3-6/74 számú utasítás 6-tól. 68. old.

⁷⁷ Uo. In.: Saigoni rezidentúránk 1974.május 3-i futárpostájáról. Bp.19784.05.08.67/9-2153/74.

⁷⁸ Uo. A saigoni rezidentúra helyszíni ellenőrzéséről. / Pados Gábor r.alezredes, osztályvezető/. Bp., 1974.05.28-án. 67/9-2591/74.

⁷⁹ HL. 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport; KÜM 3931/Mo/1974.

⁸⁰ A generációk közötti különbséget emelte ki a Pax rezidentúra jelentése. ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 2. In.: Saigoni rezidentúránk 1974 június 22-i futárpostájáról. Budapest, 1974. július 09. Zentai János r. alez. 67/9-Sz.n./1974.

politikai helyzet határozta meg, és 1974. november 10.–1975. január 7. között zajlott le a katonai és a külügyi állomány jelentős részének a váltása is.

Az utolsó év

Az 1975. évben a háborús helyzet végül a DIFK és a VDK javára dőlt el. A Vietnám egyesítéséért vívott háború, a Ho Shi Minh-hadművelet 1975. január 9-én kezdődött meg a Központi Fennsíkon, Ban Me Thuotnál. A jelentésekből kiderül, hogy a sikeres harcok alapján a VDK és a DIFK vezetése nagyon fontos tapasztalatokat szűrt le. Az egyesített támadások során a VK vezérkara helyrehozhatatlan hadvezetési hibákat követett el, és a dél-vietnámi katonaság fegyveres erőinek a harci morálja nagyon alacsony fokon állt. Valamint az is bizonyossá vált, hogy az Egyesült Államok sem közvetlen katonai beavatkozásra, de még egy esetleges hatékony méretű katonai és gazdasági segélynyújtásra sem vállalkozik.⁸¹ A VDK és a DIFK vezetői március végén, április elején közvetlenül Danang eleste után határozták el Saigon elfoglalását.⁸²

A rezidentúra és a külképviselet mindennapi helyzetét a kiújuló harci cselekmények és a városban fokozódó feszültség határozták meg. A harcok erősödése miatt március 27.–április 7. között a magyar tagozat szinte minden körzetből bevonta a személyi állományát. Ilyen módon az utolsó évben a NEFB mozgásteret a saigoni központra zsugorodott. A NEFB is szinte megszűnt létezni – a résztvevő küldöttségek számára a saját testi épségük megóvása élvezett prioritást. A delegáció tagjainál érezhető volt a bizonytalanság és a szorongás. A központból nem tudtak kimozdulni. Ezért a szocialista tagozat személyi állománya jobb híján az amerikai bombázógépek szerelőivel billiárdozott,⁸³ közben pedig a saigoni rezsim részéről folytatódott a NEFB elleni atrocitások.

1975. április 22–24-e között a magyar tagozat két csoportot küldött haza, így 14 fő katona és 17 fő külügyi dolgozó maradt Dél-Vietnámban. Rajtuk kívül a NEFB tagozataiból 20 fő iráni, 31 fő indonéz és 27 fő lengyel képviselet tartózkodott még Saigonban.⁸⁴ Április 28-án az indonéz tagozat elhagyta Vietnám területét, és ezzel egy

⁸¹ A VDK és a DIFK vezetői a tapasztalatok, illetve a következtetések birtokában március végén módosították az offenzíva megindításakor maguk elé tűzött célokat. Ezért február 24–26. között a hanoi konzultáción még a korlátozott katonai és politikai célok elérése hangzott el. HL. 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport; V/00550/12/1975 MNVK Titkárság. 2. old.

⁸² NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14.–május 8. között. MNL. OL. XIX-J-63-a VNEB.18 doboz. 4. old.

⁸³ ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 3. In.: Biztonsági helyzet 1975. január 26.–február 21. között. Saigon, 1975.02.22. 62/86-3/75.II.26

⁸⁴ A lengyel tagozat ekkor már kereste a módját a NEFB-ből való kilépésének. HL. 254/716: -1974. évi jelentés a katonai kontingens tevékenységéről; V/001439/VKT.

időben kezdődött meg Saigon ostroma és az amerikai személyzet kimentése is. Miután 1975. április 29-én az amerikai diplomáciai személyzet utolsó tagjai is elhagyták a várost, Gerald Ford amerikai elnök bejelentette, hogy az evakuálások befejezésével lezárult az Egyesült Államok indokínai beavatkozásának a korszaka.⁸⁵ Szintén ezen a napon amerikai segítséggel sikerült kimenteni a lengyel és magyar kontingens tagjait az ostromlott Than Son Nuthról.⁸⁶ A magyar származású Thomas Polgár,⁸⁷ a CIA indokínai kirendeltsége vezetőjének utasítására indult el az a konvoj, amelyik kimentette a lengyel és a magyar tagozat Saigonban maradt tagjait.⁸⁸ A misszió tagjai az ostrom idején is tudták tartani a kapcsolatot a központtal, elsősorban a saját rádiójukon keresztül, de néhány alkalommal a lengyel tagozat adóvevőjét is használták. 1975. április 30-án a Ho Shi Minh-hadművelet záró akkordjaként a DIFK és az észak-vietnámi hadsereg elfoglalta Saigont.⁸⁹ Doung Van Sam dél-vietnámi tábornok a saigoni rádióban bejelentette a kapitulációt, és megparancsolta a katonáinak, hogy „szüntessenek be minden ellenállást, és tegyék le a fegyvert, mert a háború a számukra véget ért”. A harcok után, 1975. május 2-án megoldódott a magyar tagozat helyzete, és különleges engedéllyel visszatérhettek a szálláshelyükre, amelyet azonban a rakéták és a fosztogató saigoniak tönkretettek.⁹⁰ Május 6-án a DIFK a Dél-Vietnámban maradt magyar küldöttségnek búcsúvacsorát rendezett, amely 1975. május 8-án hagyta el Vietnám területét.

Összegzés

Elmondható, hogy a Magyar Népköztársaságnak a Vietnámi Demokratikus Köztársasághoz fűződő viszonya már az ötvenes évektől jól nyomon követhető a forrásokból, és hazánkat ez a kapcsolatrendszer segítette hozzá a vietnámi misszióban való részvételéhez is. Ez volt az első olyan nemzetközi békefenntartó misszió, amelyben Magyarország részt vett (az

⁸⁵ HL. 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport; V/001381/1975. 9. old.

⁸⁶ Kemény-Nagy. 189. old.

⁸⁷ Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, XVI. évfolyam; 2. szám. Felderítő Szemle. Innen: Dr. Kemény János: Egy amerikás magyar hírszerző története: Thomas Polgár és a III/1 Bécsben. 134-147 old. <https://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2017-2.pdf>. /2020.04.17/.

⁸⁸ Snepp Frank: Decent Interval. Random House.1977. 496-498. old. A magyar kormánytól kitüntetést kapott Bill Johnson (World Wild Security Section), az a CIA tiszt, aki a kimentést végezte.

⁸⁹ A magyar híradások szerint az offenzívát Van Tien Dung hadseregtábornok vezette, akinek a kilétét az ellenfél előtt titokban tartották. Például miközben ő már a felvonuló hadsereget vezényelte, addig az otthoni életéről cikkezett a hanoi sajtó. Népszabadság. 1976. május. 1. 9 old. – A várost körül 5 km-es mélységben sokszoros betonfedezékek, akna- és egyéb akadályok védték. Ennek ellenére a saigoni hadsereg katonái között a fejetlenség és a morális lehangoltság volt a jellemző. Így a város könnyen a VDK és a DIFK kezébe került.

⁹⁰ Győri Sándor: Magyarok Dél-Vietnámban; Zrínyi Katonai kiadó, Bp. 1985. 143. old.

Osztrák–Magyar Monarchia idejében volt utoljára), és amelyben ráadásul a világ katonai nagyhatalmai is érintettek voltak.

A Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság nem tudta teljesíteni a párizsi egyezmény által meghatározott feladatait: csupán a két vietnámi ország közötti fogolycsere volt sikeresnek mondható. A NEFB-ben való részvétel komoly kihívások elé állította mind a magyar Külügyminisztériumot, mind pedig a honvédelmi és a belügyi tárcaát. A legnagyobb feladatnak a nyelvi akadályok leküzdése bizonyult, amely elsősorban a kontingens katonai tagozatánál volt jobban észrevehető, mivel a külügyi dolgozók nagyobb része rendelkezett megfelelő angol nyelvtudással. A vietnámi misszió magyar tagozata a kezdeti nehézségeken túl viszonylag gyorsan alkalmazkodott a helyi körülményekhez. A Saigonban és a körzetekben történő szolgálat felvétele után sikeresen képviselte a Varsói Szerződés által megszabott irányvonalat, amely Vietnám újraegyesítését célozta meg a szovjet érdekeket figyelembe véve. Moszkva ezen törekvésével az új magyar külpolitika is azonosulni tudott, hiszen Kádár Jánosnak is fontos volt a vietnámi háború mihamarabbi lezárása a „Nyugathoz való közeledés” érdekében. Jól kirajzolódik még a forrásokból, hogy a szocialista tagozaton belüli szovjet–kínai ellentét során Magyarország Moszkva mellett tette le a voksát.

A megszabott irányvonal, a kiújuló harcok és a misszió belüli napi munkafeladatok, mint például a tűzszünetértékek vizsgálata, komoly ellentéteket szült a delegációk között, és ez a NEFB két pártra történő szakadását idézte elő, amely a későbbiek folyamán megbénította a munkát. A NEFB-ben a magyar kontingensen belül is felütötte a fejét az ellentét, amely kezdetben a külügyi és a katonai tagozat eltérő gondolkodásában jelent meg, később a disszidálások és a szocialista tagozatot érő atrocitások feszültséget és bizonytalanságot keltek a tagozaton belül.

A misszióban való részvétel tovább erősítette a magyar–vietnámi kapcsolatokat, és ez a baráti kapcsolatrendszer mind a mai napig jól érzékelhető a két ország között. A kiküldetés utóélete is élénk: 1989-ben alakult meg a Magyar–Vietnámi Baráti Társaság, amelynek a keretében napjainkban is megemlékeznek – többek között – a Dél-Vietnámban eltöltött időszakról.